

Hanneke Chin-A-Fo
en Toef Jaeger

Het boekenparadijs

*De opkomst en ondergang van de grootste
boekhandelsketen in Nederland*

Ambo|Anthos
Amsterdam

PROLOOG

Eindspel

Het is donderdagavond 6 februari 2014 en het loopt tegen middernacht wanneer Paul Dumas beseft dat het hem niet gaat lukken. Hij, de baas van boekhandelsketen Polare, heeft om 18.36 uur een mailtje gekregen van Hans Willem Cortenraad, de man die al dagen zijn lot in handen heeft. Cortenraad is directeur van CB, het distributiebedrijf dat als opslagcentrum voor uitgeverijen dient en bijna alle boeken aan de boekhandels in Nederland levert. Het bericht meldt dat de laatste plannen die Dumas heeft ingeleverd om Polare te redden zijn afgeketst. Cortenraad gaat niet akkoord.

CB (voorheen Centraal Boekhuis) is een van de belangrijkste schuldeisers van Polare. De twintig winkels zijn dan al tien dagen gesloten, onder andere omdat Dumas bang is dat Cortenraad de boeken uit de winkels zal laten terughalen. De situatie is onhoudbaar: elke dag dat de winkels gesloten zijn keert een groter deel van het publiek Polare de rug toe. Bovendien, nog een zaterdagomzet mislopen is funest.

Er zijn die hele donderdag gesprekken geweest tussen Cortenraad, zijn juridische en financiële adviseurs, de aandeelhouders en zijn belangrijkste klanten aan uitgeverszijde. Iedereen is het erover eens: de stekker moet eruit.

Paul Dumas weet zeker dat hij 'genaaid' is, niet alleen door

CB, maar door alle betrokkenen uit het boekenvak. De boekverkopers zijn alleen maar blij met het verdwijnen van hun concurrent en de grote uitgeefconcerns verschuilen zich achter CB, ze zullen geen vuist maken. Ze lijken bovendien genoeg te hebben van Paul Dumas en zijn spreadsheetplannen, bang voor de toekomst als ze zijn.

Het slechte bericht kwam aan het begin van de avond. Even daarvoor was Dumas al gebeld door Cortenraad. Maar Dumas heeft uit dat gesprek de indruk overgehouden dat hij nog een laatste kans heeft. Hij wil het nog niet opgeven: als ze nu met een nieuw voorstel komen, is de boekhandelsketen wellicht nog te redden. Snel wordt de top van het bedrijf naar de kantoorvilla in Bussum geroepen. De pizza's zijn besteld. Aanwezig zijn Paul Dumas, zijn zakenpartner Maurits Regenboog, Polare-woordvoerder Bart Maussen, de nieuwe commercieel directeur Jan van de Wouw, de commissarissen Carel Bikkers en Cor Molenaar en zelfs Jan Bernard de Slegte is er. Het is volgens Cor Molenaar voor het eerst dat Jan Bernard op een vergadering aanwezig is, hoewel hij veertig procent van de aandelen bezit. Jan Bernard de Slegte stelt zich voor aan de mensen die hij nog nooit eerder heeft gezien, om de rest van de avond zijn mond niet meer open te doen, vertelt Molenaar.

Bij alle aanwezigen heerst er ongeloof: waarom gaan de banken wel akkoord met het afschrijven van een groot deel van de schulden, maar de boekensector niet? Als er één groep belang heeft bij het voortbestaan van Polare, is het wel de boekenbranche. Minder boekhandels betekent minder verkooppunten en dus minder mensen die een boek kopen. Hoe simpel kan het zijn?

De uitgevers en boekhandelaren zijn samen aandeelhouder van CB. De distributeur kan kiezen tussen het nemen van een verlies van zevenenhalf miljoen, dat Polare dan moet worden

kwijtgescholden, of een verlies van ruim tien miljoen, wanneer de keten nu failliet gaat. Wat niemand in de Bussumse villa voor mogelijk had gehouden is dat de uitgevers, de boekhandelaren en CB kiezen voor dat verlies en daarmee voor het einde van Polare.

Dumas licht de situatie toe aan de aanwezigen: Cortenraad heeft laten weten dat hij een snellere betaling van de openstaande rekeningen wil zien, met grotere garanties. Verder dat hij niet akkoord gaat met het volledig kwijtschelden van een oude miljoenschuld. Evenals dat CB niet zomaar bereid is om de leveringen te hervatten. En tot slot: de drie grote uitgeefconcerns zien dat ook niet zitten.

Er moet dus een nieuw voorstel komen om CB en de uitgeefconcerns alsnog over de streep te trekken. Er is met Cortenraad afgesproken dat hij de hele avond beschikbaar is voor telefonisch overleg – Dumas weet zeker dat hem dit is toegezegd.

Er is genoeg aanleiding om aan de slag te gaan, zoveel is duidelijk. Na wat pizza, bier en fris zijn de heren in Bussum er rond 21.30 uur uit. CB zal veel minder verlies hoeven afboeken en de rest van het openstaande bedrag zal versneld, binnen vijftien maanden, worden afgelost. Er komt een pakket met zekerheden ter waarde van 3,6 miljoen euro. Alle aandelen van het bedrijf worden aan CB verpand. Wat Cortenraad en de uitgevers misschien over de streep zal trekken is de verzekering dat er een wijziging van het managementteam komt: Jan van de Wouw neemt de plaats van Dumas als algemeen directeur in. Onder anderen Wiet de Bruijn, de baas van uitgeefconcern VBK, heeft geen enkel vertrouwen meer in Dumas.

Vanaf 21.30 uur probeert Dumas Cortenraad te pakken te krijgen. Deze neemt echter niet op.

Cortenraad zit in Naarden bij een dinerafspraak. Zijn telefoon staat dan al een tijd roodgloeiend. Ook Koen Clement

van uitgeefconcern WPG en Wiet de Bruijn van VBK proberen hem te bereiken. Cortenraad verexcuseert zich bij zijn gezelschap en neemt op. De uitgevers willen verhaal halen over een telefoontje dat ze van Jan van de Wouw hebben gekregen, en dat volledig verkeerd bij ze is gevallen. Van de Wouw belde of ze niet toch de mogelijkheid wilden openhouden om weer te gaan leveren. Maar zowel Koen Clement als Wiet de Bruijn weten niet beter dan dat al was besloten dat er níét meer geleverd gaat worden, en dat Cortenraad die boodschap zou overbrengen aan Dumas. Wat maakt hij ze nu? Is hij tegen de afspraak in doorgegaan met onderhandelen?

Volgens Dumas heeft Cortenraad tegen de afspraak in de telefoon niet opgenomen toen hij belde. In plaats van met hem te praten over zijn nieuwe voorstel heeft Cortenraad volgens Dumas overleg gevoerd met de grote uitgeverijen: ‘Cortenraad beschuldigde mij er de volgende dag van dat ik tegen de uitgeverijen beweerd heb dat er een akkoord zou zijn. Ik vermoed dat hij een stok zocht om mee te slaan.’

In de beleving van Cortenraad ging het er heel anders aan toe: ‘Van de Wouw is die avond een rondje gaan bellen met de uitgeverijen met de boodschap dat zij een deal hadden met CB. Zo probeerde hij ze ertoe te bewegen om weer te gaan leveren. Maar er was helemaal geen deal. Wij hadden gezegd: wij willen wel blijven leveren maar dat is dan een zaak van de uitgevers. CB doet het in ieder geval niet meer. De uitgeverijen hadden al gezegd dat zij niet gingen leveren. Wij wisten dus al wat de uitgeverijen vonden en dat wist Paul ook. Van de Wouw heeft met die telefoonronde nog geprobeerd een wig te drijven tussen CB en de uitgevers door te stellen dat ik met Paul een deal zou hebben, mits de uitgeverijen bereid zouden zijn om te leveren. Maar dat was een gepasseerd station.’

Cortenraad legt de uitgeefdirecteuren aan de telefoon uit

dat er wat hem betreft niets is veranderd sinds ze elkaar die middag hadden gesproken. Daarna ziet hij het nieuwe voorstel in zijn mail. ‘Volgens dat alternatieve plan zou CB zes miljoen moeten afschrijven. Verder werden er feitelijk geen andere plannen uiteengezet dan plannen waar we al nee op hadden gezegd. Rond 22.00 uur heeft Paul Dumas mij bij herhaling proberen te bellen. Ik heb niet opgenomen, omdat de afspraak waarin ik zat voor mij belangrijk was.’

Op de terugweg naar zijn huis in België houdt Cortenraad vanuit de auto ruggespraak met de grote uitgevers. Hij belt ook met Yvonne van Oort, van het derde grote concern, Lan-noo. ‘Om tien over halftwee ’s nachts heb ik Dumas gemaïld dat ik de dag erna vóór twaalf uur ’s middags definitief bericht zou sturen over zijn nieuwe voorstel.’

Dumas heeft dat mailtje ’s nachts niet meer gezien. Even voor middernacht is de groep in de Bussumse villa opgebrosen. Uit het feit dat Cortenraad niet meer opnam heeft Dumas zijn conclusies getrokken. Er moet een wonder gebeuren wil het nog goed komen.

Cortenraads bericht komt de volgende ochtend om kwart voor twaalf. Voordat hij ingaat op het voorstel uit hij zijn ongenoegen over de telefoontjes van Jan van de Wouw naar de uitgevers. Hij schrijft:

Uit de gesprekken die ik gisteren met de drie concernuitgevers voerde, moet ik begrijpen dat jij hen gisteravond nog hebt benaderd met het oog op de voortzetting van de commerciële relatie en in dat kader hebt medegedeeld dat er inmiddels een akkoord tussen DSS Holding [Polare, red.] en CB tot stand zou zijn gekomen over de commerciële voorwaarden van de toekomstige logistieke dienstverlening aan Polare. Ik kan dit niet anders beschouwen dan een poging van jou om de concernuit-

gevers onder valse voorwaarden te bewegen hun commerciële relatie met DSS Holding te continueren. Zoals jou bekend bestaat er absoluut geen overeenstemming tussen CB en DSS Holding over hervatting van de logistieke dienstverlening, getuige onder meer mijn e-mailbericht aan jou van gisteren, waarin CB de voorgeslede term sheet onverkort heeft afgewezen. Zowel de concernuitgevers als CB zijn buitengewoon verbolgen over jouw wijze van communiceren en ik hoop dat je zult begrijpen dat een dergelijk optreden van jouw kant niet bijdraagt aan het opbouwen van vertrouwen tussen partijen.

Daarna fileert Cortenraad het voorstel dat Polare de vorige avond had opgestuurd. Maar voordat Dumas die uiteenzetting goed tot zich neemt, moet hem iets van het hart. Om twee minuten voor twaalf mailt hij Cortenraad:

Beste Hans Willem,

Voor de goede orde: ik heb gisteravond zelf helemaal niet gecommuniceerd, met welke uitgever dan ook! Jan van de Wouw heeft gisteren gebeld met [uitgeefconcerns] VBK, WPG en Dutch Media. Lannoo heeft hij niet kunnen bereiken. Hij heeft, naar mijn weten, nooit beweerd dat wij er uit waren, maar gevraagd of – als er een akkoord tussen DSS Holding en CB tot stand zou komen – uitgeverijen weer bereid waren om Polare te leveren. Dit soort aantijgingen zijn volstrekt onjuist en ik ben daar ook niet van gediend.

Ik zal jouw mail bestuderen en wij zullen reageren.

Met vriendelijke groet,

Paul Dumas

Welke versie nu precies klopt blijft in het midden, hoewel verschillende uitgevers het verhaal van Cortenraad bevestigden. Dutch Media kon niet reageren. Jan van de Wouw wil niet meewerken aan dit boek, waardoor we zijn visie niet hebben kunnen meenemen in het verhaal. 'Ik wil het hoofdstuk Polare achter mij laten en mij richten op de toekomst', laat hij per e-mail weten. Aan de hand van verhalen van andere betrokkenen hebben we de gebeurtenissen alsnog goed kunnen reconstrueren.

Zeker is in ieder geval dat het nieuwe voorstel niet wordt aangenomen: er zijn nog steeds grote twijfels bij het vermogen van Polare om de schuld af te betalen. De terugbetaling zou te lang duren, en de garanties zijn niet sterk genoeg. Bovendien ontbreekt er in het voorstel een plan om meer inkomsten te genereren of verder in de kosten te snijden. Er was, kortom, te weinig zekerheid dat Polare in de toekomst wel de rekeningen zou betalen. 'Daarnaast plaatsen wij, in het licht van de historie van Polare, grote vraagtekens bij de realiteitswaarde van de toezeggingen,' schrijft Cortenraad. Hij wijst erop dat ook de drie grote uitgeefconcerns niet meer verder willen.

Dumas voelt zich, juist omdat het in de beginperiode van Polare zo goed liep tussen hem en Cortenraad, in de steek gelaten. 'Het werd minder zakelijk en zelfs grimmig,' blikkt hij achteraf terug op die laatste dagen. Hoewel het duidelijk is dat er surseance van betaling moet worden aangevraagd, wordt dit nog niet definitief besloten.

'Het gaat om vertrouwen,' legt Wiet de Bruijn later uit. 'Als iemand mijn vertrouwen schaadt, dan is het gewoon klaar.'

Volgens Cortenraad vergde het nieuwe voorstel veel te veel van CB als schuldeiser. 'Als je van een leverancier die al eerder

miljoenen op je voorloper heeft afgeschreven verwacht dat die dat nog een keer doet, en verlangt dat die daarna volgens de reguliere regeling weer boeken gaat leveren alsof er niets aan de hand is, dan heb je weinig tot geen realiteitszin. Je kunt niet zomaar jouw ellende bij een ander neerleggen en fluitend doorwerken.'

Dumas denkt dat er iets anders aan de hand is. Hij vermoedt kartelvorming tussen CB en de grote uitgevers en zal er de komende maanden veel aan doen om dat hard te maken. Voor hem staat als een paal boven water dat het een vreemde zaak is: 'CB is hier de woordvoerder van zowel haar eigen organisatie als de grote uitgeverijen. Grote uitgeverijen verwijzen naar CB en CB verwijst weer door naar de grote uitgeverijen.'

Deze gedachte zal ook de grondtoon zijn op de persconferentie die 's middags om 16.00 uur wordt gehouden in hotel Jan Tabak in Bussum. Dumas en Regenboog zijn er niet bij. 'Ze zitten er helemaal doorheen,' legt commissaris Cor Molenaar uit. Hij en Carel Bikkers hebben in afwezigheid van Dumas en Regenboog de persconferentie belegd. 'We moesten wel naar buiten treden,' zegt Molenaar. 'De druk van de media was niet meer te houden. Ik werd wel twintig keer per dag door journalisten gebeld.'

Jan van de Wouw doet ook niet mee. Zijn optreden bij het tv-programma *Pauw & Witteman* twee weken eerder is ongelukkig geweest en hij heeft bij het grote publiek veel sympathie verspeeld. Cor Molenaar heeft, vertelt hij later, afgedwongen dat alle contacten met de pers daarna via hem en Bikkers gaan.

De persconferentie wordt een emotionele bijeenkomst. Commissarissen Bikkers, Molenaar en huisadvocaat Arthur van der Kroef nemen een voor een het woord om hun ongenoegen over het besluit van CB te delen. Achter een tafel doen de drie

mannen in keurig pak een boos relaas voor enkele journalisten. De verwijten richting CB en de uitgevers buitelen over elkaar heen.

‘Ik ben er misselijk van’, zegt Molenaar. ‘Vooral omdat de banken juist wél bereid waren om zestig procent van de bij hen uitstaande schuld kwijt te schelden. Van CB was gevraagd om veertig procent van de schuld die Polare aan hen had kwijt te schelden, maar daar zijn ze dus niet mee akkoord gegaan.’

Volgens Molenaar is de val van Polare een ‘vooropgezet plan’ van CB en de uitgevers. Zoveel was hem al duidelijk geworden toen CB vanaf half januari weigerde om nog boeken te leveren, omdat voor de leverancier duidelijk was dat Polare zijn openstaande rekening niet zou betalen. ‘Onzin,’ zegt Molenaar. ‘Er was geld in aantocht, en er was geen reden om aan te nemen dat betaling uit zou blijven.’

CB heeft een week voordat we moesten betalen de stekker eruit getrokken. Vervolgens zochten ze de publiciteit op om de positie van Polare onmogelijk te maken. In de pers worden we weggezet als ondernemers met slangenleren schoenen. Neemt u van mij aan: niemand heeft hier schoenen van slangenleer. De enige mensen met wie ik bij Polare gesproken heb, zijn mensen die de boekenwereld een warm hart toedragen en mogelijkheden zien in het boekenvak. Onze site is na die van Bol.com de grootste boekhandel online, ons bedrijf is zonder de rugzak aan schulden van de vorige eigenaar volstrekt gezond en toch zeggen ze hun vertrouwen op.’

Arthur van der Kroef gaat nog een stap verder: ‘Onbegrijpelijk! De uitgeverijen moeten een veel groter verlies nemen met een faillissement van Polare dan het geval zou zijn geweest wanneer ze akkoord waren gegaan.’ Van der Kroef heeft naar eigen zeggen nog niet eerder meegemaakt dat er binnen een branche zoveel macht ligt bij één partij: ‘CB heeft een monopoliepositie en de drie uitgeverijen doen aan kartelvorming,’ meent hij net als Paul Dumas.

Bikkers wijst erop dat honderden werknemers hun baan verliezen. 'En nog eens zevenhonderd gezinnen zijn indirect afhankelijk van Polare,' zegt hij, doelend op de toeleveranciers die in de problemen komen als Polare wegvalt. De boekhandelsketen is cultureel erfgoed, vindt hij, en verdient bescherming. Daarom hoopt hij dat er op het laatste moment nog een investeerder wil opstaan om het bedrijf te redden. Als die er dinsdag niet is, zal Polare bij de rechter uitstel van betaling aanvragen.

Alle emotionele en zakelijke argumenten worden ingezet. De drie mannen, Bikkers, Molenaar en Van der Kroef, zitten erbij als geslagen honden die met hun laatste krachten een schandaal aan de kaak stellen. Cor Molenaar herhaalt de beschuldigingen van kartelvorming en een monopoliepositie van CB die middag meerdere malen.

Persconferenties met slecht nieuws worden vaker op vrijdagmiddag gegeven, omdat dan bijna niemand nog bereikbaar is voor commentaar op wat er gezegd is. In dit geval volgt de timing logischerwijs uit de mededeling van CB die ochtend, maar het effect is hetzelfde. Zowel CB als de grote uitgeefconcerns – op Koen Clement na die nog een korte reactie aan *NRC Handelsblad* geeft – zijn voor de pers onbereikbaar.

Clement zegt nog wel dat het besluit om niet akkoord te gaan niets te maken had met slangenleren schoenen, maar dat het om een puur cijfermatige kwestie ging. Omdat CB wacht met een reactie tot na het weekend, slagen Molenaar, Bikkers en Van der Kroef er wel in dat weekend vooral het tragische geluid van Polare te laten horen: de elitaire, ingedutte, conservatieve boekenbranche heeft hen, nieuwkomers in het vak die met goede bedoelingen hebben willen investeren in een boekhandelsketen, de nek omgedraaid. Het einde van Polare luidt het einde van alle boekhandels in, is de boodschap. Alle grote kranten besteden daar dat weekend aandacht aan.

Bij *Nieuwsuur* legt Molenaar nog een keer uit hoe Polare is te-gengewerkt door een soort uitgeversmaffia.

‘De verschillende beschuldigingen van Polare aan ons adres werpen wij ver van ons,’ schrijft CB die maandag in een persbericht. ‘Het spreekt voor zich dat CB – als logistiek dienstverlener – en de uitgevers belang hebben bij een zo groot en breed mogelijk afzetkanaal. Polare heeft echter al geruime tijd financiële problemen en een aanzienlijke betalingsachterstand bij CB. Wij vinden het dan ook spijtig dat het Polare niet gelukt is om tot een oplossing te komen die aan de positie van alle betrokken partijen recht doet.’

Dinsdag wordt er inderdaad uitstel van betaling aangevraagd. De poging op iemands gemoed te werken met de persconferentie is mislukt. Sterker nog: juist het feit dat Polare de verantwoordelijkheid voor de ondergang volledig bij anderen legt, lokt harde reacties uit. Wiet de Bruijn zegt over die vrijdagmiddag: ‘Als je er zo’n potje van hebt gemaakt, en je zo vaak niet aan je afspraken hebt gehouden en dan gaat wijzen, dan wijzen er vier vingers naar jezelf.’

Cortenraad zegt over Molenaar en Bickers: ‘Ik durf voor deze mensen het woord integer niet meer te gebruiken. Als een commissaris hier een onderneming goed mee denkt te doen, dan zou ik bijna zeggen dat hij medeaansprakelijk wordt voor het faillissement. Ik vind het echt schandalig hoe zij zich hebben opgesteld. Zij probeerden de slechte exploitatie van Polare in de schoenen van een ander te schuiven. En dat met de historie die we met elkaar hebben. Het is dezelfde meneer Bickers geweest die ten tijde van het faillissement van Selexyz bij mij aan tafel kwam zitten om te kijken of hij zijn kennissen van ProCures mocht komen voorstellen. Want het waren goede bekenden van hem. Diezelfde goede bekenden heeft hij ook in Free Record Shop geduwd waar hij president-commissaris was. Ook daarvan kennen

we inmiddels het verhaal. Integriteit is wat mij betreft redelijk ver te zoeken.’

Dit waren de beslissende dagen in de doodsstrijd van Polare. Dagen waarin de financiële wereld en het boekenvak tot een ultieme botsing kwamen. Paul Dumas en Maurits Regenboog kochten op 2 april 2012 met hun investeringsmaatschappij ProCures de zestien boekhandels van Selexyz. Daaronder waren roemrijke voorlopers als Broese, Donner, Scheltema, Dekker van de Vegt, Gianotten, Scholtens, Kooyker. Het plan was om de winkels samen te voegen met de 26 tweedehands- en ramsjboekhandels van De Slegte, die ProCures ook had verworven. ‘Selexyz-De Slegte is de best gesorteerde boekenwinkel met een verrassend assortiment, waar klanten online en in de winkels worden geïnspireerd, geadviseerd en op maat worden bediend,’ schreven zij in het overnameplan. ‘Het boekenparadijs,’ vatten Dumas en Regenboog samen, waarvan ‘de kwaliteit het wint van alle alternatieven’.

Op 24 februari 2014 wordt het faillissement uitgesproken. In de maanden ervoor trof de klant in de winkels grote stapels bestsellers bij de ingang, en boekenkasten die steeds leger raakten. Om dat te verhullen werden eerst de boeken van de bovenste planken afgehaald. Later werden de boeken breder uitgesteld. Daarna was de leegte pijnlijk. De klanten bleven weg.

Polares acute nood werd voor iedereen duidelijk toen CB in januari tijdelijk de leveringen staakte. Vanaf dat moment was er ophef in de media en bij klanten. Veel lezers realiseerden zich dat ze Polare niet zouden willen missen in hun stad en dat leidde tot hevige emoties. In krantenartikelen en op sociale media werd met priemende vingers naar ProCures gewezen, dat, kort gezegd, de tent zou hebben leeggeroofd. Het is slechts beeldvorming, bewijzen werden niet geleverd.

Ook veel mensen die geen kwade intenties vermoedden, oordeelden hard: dit krijg je als je mensen van buiten het boekenvak twee belangrijke bedrijven als De Slegte en Selexyz laat overnemen. Die begrijpen er niets van.

Volgens Dumas heeft niemand van de betrokkenen op het eind de discussie willen voeren waarom er geen vertrouwen meer in Polare was. Waarom heeft CB namens de uitgevers gekozen voor zelfmoord van de branche? vraagt hij zich af. Tegenover die vraag staan er vele andere: waarom kon Polare de rekeningen juist half januari niet betalen, terwijl elke boekhandel in die maand nog profiteert van de goede omzet in de cadeaumaanden daarvoor? Welke rol speelden de miljoenen euro's aan sleutelgeld die werden verdiend aan het doorverkopen van huurcontracten in de plannen van Dumas en Regenboog? Waarom is er niets terechtgekomen van de mooie plannen om Nederland te laten zien hoe de 'boekhandel van de toekomst' eruitziet?

In dit boek reconstrueren we de periode van september 2011, toen Selexyz op zoek moest naar een koper, tot april 2014, toen Polare ten onder was gegaan en de meeste winkels een nieuwe eigenaar hadden gekregen. In *NRC Handelsblad* hebben we in die periode vaak aandacht besteed aan de lotgevallen van het bedrijf en daar onderzoek naar gedaan. Het hele verhaal over Polare paste echter niet in krantenartikelen. En dat hele verhaal wilden we graag optekenen. Voor dit boek hebben we ons onderzoek dan ook uitgebreid en met tientallen betrokkenen gesproken, onder wie niet alleen de hoofdrolspelers binnen ProCures, maar ook belangrijke andere spelers binnen Polare, CB, de voormalige directie van Selexyz, de bewindvoerders en curatoren, directeuren van uitgeefconcerns, uitgevers, boekhandelaren, brancheorganisaties, adviseurs, juristen en analisten. Verder hebben we een omvangrijk feitenonderzoek

gedaan waarbij we talloze financiële stukken, jaarcijfers en contracten waar we over konden beschikken, of inzage in kregen, hebben bestudeerd. We hebben ook meerdere malen bij ProCures aan tafel gezeten en bedrijfsdocumentatie van allerlei aard ingezien en deze toegelicht gekregen door de betrokkenen aldaar. Daarnaast hebben we gebruik gemaakt van evaluaties van verschillende partijen, van de beschikbare faillissementsverslagen en van vertrouwelijke correspondentie tussen hoofdpersonen, die verschillende partijen ons verstrekten. Ten slotte waren er uiteraard meerdere openbare bronnen beschikbaar, zoals publicaties in verschillende media, die we – voor zover deze bepaalde informatie konden aanvullen – hebben geraadpleegd en aangewend.

Onze drijfveer is eenvoudig: de puzzel zo compleet mogelijk maken. Wat ons betreft is dat om twee redenen relevant. Ten eerste gaat het om een aantal van de belangrijkste boekhandels van het land, waarvan de meeste al tientallen jaren bestaan. Broese is er zelfs al sinds 1843. Bijna elke boekenliefhebber heeft wel een band met een van deze winkels. Veel lezers vinden dat Carel Bikkers niet of nauwelijks overdreef toen hij het over cultureel erfgoed had. Ook De Slegte, met een geschiedenis van honderd jaar, is voor veel mensen belangrijk geweest.

Ten tweede is het de vraag in hoeverre de ondergang van Polare op zichzelf staat. Het zal niemand zijn ontgaan dat de boekensector sterk in verandering is. De verkoopcijfers dalen, uitgeverijen krimpen in en geven minder titels uit. Polare is niet de enige boekhandel die omvalt. Tegelijkertijd groeien de verkopen via internet, zoekt het e-book zich voorzichtig een weg en werken uitgevers aan innovaties als de streamingdienst ‘spotify voor boeken’. Ook CB, dat sinds dit jaar behalve boeken ook kleding en artikelen voor de gezondheidszorg distribueert, denkt na over zijn toekomstige rol in het boekenvak.

‘Polare heeft het besef doen groeien dat je werkelijk failliet kunt gaan,’ zegt Caroline Damwijk, directeur van Libris, het samenwerkingsverband van zelfstandige boekhandels. Hoe exemplarisch is de zaak Polare? Hadden de investeerders van ProCures gewoon het tij tegen, of is dit faillissement een geval apart, door mismanagement of moedwil veroorzaakt? Kortom: had de boekenbranche te maken met ridders op het witte paard of met cowboys die goud kwamen zoeken?